

VELASIO KARDINAL DE PAOLIS

ZAKON U ŽIVOTU CRKVE

Dubrovnik, 25. listopada 2012.

0. Uvod

1. O naslovu ovoga rada

Pozvani smo govoriti o zakonu, osobito o zakonu u životu Crkve. Danas se *zakon* općenito smatra sinonimom prava i obratno. Razlog tome je rasprostranjen pozitivistički mentalitet koji, netočno, ove dvije stvari poistovjećuje. One se ustvari razlikuju; i važno ih je razlikovati. Tradicionalni kršćanski nauk, na čelu sa sv. Tomom Akvinskim, zakon smatra ne pravom (*ius*), već mjerom prava (*mensura iuris*); pravo je pak ono što pripada svakome u svrhu ostvarivanja vlastitog života i vlastitog poziva. Pretpostavlja se kako pravo prethodi zakonu; kako je ono nešto što je urođeno osobi, njen svojevrsni produžetak; nasljeđe kojim je priroda obdarila svaku pojedinu osobu za njen vlastiti razvoj. Zakon mjeri i uređuje prava po količini, načinu, kvaliteti i ostvarivanju, dakako, uz poštivanje same osobe i njene pravne baštine. Zakon ima svoje uporište u pravu kojeg je pozvan mjeriti i uređivati. Ovo se neposredno odražava na naš rad koji se bavi upravo zakonom. Zakon može biti shvaćen isključivo u okviru prava. No, ne možemo i ne smijemo smetnuti s uma krivi smisao koji je u svakodnevnom životu vrlo rasprostranjen; taj krivi smisao dodatno je pogoršan time što i sam pojam prava danas plovi vrlo mutnim vodama. Danas se pravo shvaća kao subjektivno pravo, kao moć činjenja i djelovanja; kao moć koja se prečesto temelji samo na samovolji čovjeka, a ne na objektivnom pravu stečevine osobe.

2. Neki razlozi pomutnje u Crkvi i u mentalitetu vjernika

Stanje zakona u životu Crkve nije najzdravije. To je nešto što odmah upada u oči. Na to ukazuje, kad govori o upravljanju Crkvom, i postsinodalna apostolska pobudnica *Pastores dabo vobis (Dat ću vam pastire)*. Kršćani odražavaju, barem djelomično, mentalitet rasprostranjen u građanskom društvu u koje su urali. Rekoh, »barem djelomično«, jer taj zakonu protivan mentalitet ima sasvim drugi korijen. Posljedica je ista: određeno suprotstavljanje i zanemarivanje zakona uslijed čega život postaje prilično nediscipliniran, što dakako ne pogoduje hodu prema svetosti i vjernosti vlastitim obvezama, suživotu, zajedništvu i ljubavi. U građanskom zakonu je sâm pozitivistički nauk taj koji okreće zakon protiv čovjekove slobode, dok je to u Crkvi jednostavno odraz današnjeg mentaliteta, koji je usvojen gotovo nesvjesno, ili je pak posljedica pogrešnog razumijevanja nauka sv. Pavla o opravdanju po vjeri, a ne po djelima zakona; mentaliteta nastalog luteranskim utjecajem na Crkvu koji svoj odjek ima u poimanju Crkve, koje odvaja vidljivo od nevidljivog, milosrđe od pravde, zakon od ljubavi.

3. Temeljno antropološko stajalište

Uistinu zakon, pošto pripada životu čovjeka i jedno je od njegovih obilježja – naime, samo se ljudi ravnaju prema zakonima – ovisi o antropološkom viđenju koje se u njemu odražava. Shvaćanje prava i zakona odražava shvaćanje čovjeka a shvaćanje čovjeka odražava se i u poimanju prava i zakona. Kada bismo prisposobu o shvaćanju prava primijenili u kontekstu našeg zapadnjačkog društva, lako bismo mogli dokazati izreku: reci mi što misliš o čovjeku i reći ću ti što misliš o zakonu, i obratno: reci mi kako shvaćaš zakon i reći ću ti kako shvaćaš čovjeka. Kada pak govorimo o antropologiji, odnosno o poimanju čovjeka, jasno je kako čovjekov razum, iako dar Božji, nije dostatan; ovome pridodajmo i to da je prema crkvenom nauku čovjek ranjen grijehom; ovo, dakle moramo imati na umu ako želimo shvatiti gotovo nagonisku odbojnost čovjeka prema zakonima, koje on doživljava gotovo kao ograničenja vlastite slobode. Za razumijevanje čovjeka i zakona nužno je i pozivanje na sile koje nadilaze ljudsku dimenziju, što uostalom i jest čovjekov poziv. Ako čovjek *dépasse*, kao što to kaže Pascal, *infiniment l'homme* [fr. *dépasse infiniment l'homme* = hr. beskrajno nadilazi čovjeka (samoga sebe), *op. prev.*], tada tumačenje čovjeka treba nadilaziti njega samog. Štoviše, sam čovjek iz dubine svoje svijesti nameće takav pristup. U tome nam je nesumnjivo od pomoći i svjetlo vjere. Dakle, dva krila omogućuju čovjeku razumijevanje samoga sebe, a to su njegov svijet i područje prava.

4. Antropološki pristup i pravo

Kao što vidimo, da bismo razumjeli pravo, moramo uvrstiti i uskladiti različite elemente koji doprinose točnom razumijevanju čovjeka a samim time i točnom razumijevanju pravnog iskustva. Što se pak tiče same

Crkve, dodajmo kako se u postkoncilskom vremenu pojavila misaona struja, koja je unatoč izvrsnosti namjera, prijetila da nas na području prava dovede u slijepu ulicu; te je prekinula dijalog između kulture i vjere, ubacivši se u onu pukotinu između razuma i svrhe koju je Pavao VI. definirao kao dramu suvremene kulture. Naime, da bi se s pravom naglasila udaljenost gledanja Crkve na pravo od njegovog pozitivističkog shvaćanja, umjesto da se takvo shvaćanje osporava, odabralo se njegovo usvajanje, pa se tako govori o analognoj koncepciji kanonskog prava, bez dodatnih određenja, čime se u pitanje dovodi i sama svrha dijaloga sa stručnjacima s područja prava.

5. Povijesni trenutak u kojem živimo

Cijelo ovo izlaganje pozvani smo činiti u jednom trenutku i svijetu koji ističe primat tehnike te pokazuje naklonost prema pozitivističkom shvaćanju prava, i u okviru jedne snažno sekularizirane kulture, koju radni dokument sinode koja je upravo u tijeku smatra jednim od scenarija u kojima se osobito osjeća potreba nove evangelizacije.

U tom kontekstu može biti korisno usredotočiti naše razmišljanje upravo na zakon i na antropološki pristup o kojemu ovisi. Time se uključujemo u raspravu koja su u Crkvi već odavno vodi, a koja se osobito u ovome trenutku rasplamsala oko problema nove evangelizacije. Pravi problem današnjice je antropološki pristup koji je doveden u pitanje, a što se osobito vidi po rasprostranjenom sekulariziranom poimanju čovjeka. Bez povratka kršćanskom shvaćanju čovjeka, sve ostale kategorije su izobličene, uključujući i kategorije prava i zakona, slobode i obveze, savjesti i discipline, obnove, koje daju smisao i usmjerenje životu a daju smisao i normi temeljem koje se život uređuje, modelira i uobličuje. Pozvani smo na ponovno otkrivanje smisla tih riječi kako bismo vratili smisao životu.

6. Struktura izlaganja

Naše se izlaganje raščlanjuje, zbog kratkoće raspoloživog vremena tek u naznakama, na sljedeće točke: prije svega razmatranje suvremene situacije; obnova smisla zakona: kroz tradicionalni nauk i kroz viziju vjere preko promišljanja Biblije i crkvenih dokumenata. To su pretpostavke za savladavanje nekih teškoća i za pojašnjenje značajki crkvenog uređenja, koje se objašnjava kroz službu Crkve i njene vlastite ciljeve; a to su zajamčiti joj slobodu u vršenju njezine apostolske službe i koncentrirati se oko službe riječi, sakramenata i ustrojstva same Crkve. Riječ je o trima dobrima koja je Gospodin povjerio Crkvi (vjera, sakramenti, hijerarhija) i koja su u suštini samog postojanja Crkve, koja je stoga u njihovoj službi: služba riječi, posvećenja i upravljanja Crkvom, dakle o onim vlastitim dobrima koja tvore samu Crkvu kao zajedništvo, koje potječe od Duha i hrani se dobrima koja donose život vječni.

I. Pozitivističko shvaćanje u sekulariziranom mentalitetu

1. Fenomen sekularizacije i njegov utjecaj na shvaćanje prava

1) Fenomen sekularizacije

Današnja kultura sve više popušta sekularizaciji. Riječ je o fenomenu koji postoji oduvijek, ali je danas dostigao vrlo visoku razinu tako da se već govori o takozvanom sekulariziranom društvu, koje zastire ili čak negira temelje ne samo kršćanske, nego i svake druge vjere pa čak i vjere kao takve. Takvu kulturu na osobit način udahnuju i šire sredstva komunikacije. Ona je, rekli bismo, cilj kamo je stiglo moderno doba, koje je nakon Kopernikove revolucije koja je u središte stavila čovjeka, vjerovalo da može objasniti čovjeka i svijet bez Boga, jer čovjek raspolaže adekvatnim sredstvom – razumom – kako bi upravljao samim sobom, *etiamsi Deus non daretur*. To je društvo koje je govorilo jednodimenzionalno o čovjeku, pa čak i o smrti Boga, u kontekstu jednog već punoljetnog društva, emancipiranog od svake religijske ili moralne stege; u tom je društvu Bog od marginalnog postao beskoristan, štoviše, postao je smetnjom. Današnji sekularizirani čovjek isključuje transcendentno i božansko iz svog života i svog obzorja i uzdiže sebe za najvišu normu vlastitog života. Obzorje sekulariziranog čovjeka proteže se od kolijevke pa do groba; vrijeme između toga kao da nema nikakvog smisla; sekularizacija vodi prema negaciji transcendentnosti, u etički i gnoseološki relativizam, u historicizam, relativizam i filozofski nihilizam. Na početku i na kraju je – ništa. Međuvrijeme jest tmina, tama, besmisao. Tako čovjek u vlastitom uzdizanju zapada u usamljenost; u negiranju apsolutnog, kao neprijatelja čovjeka i njegova dostojanstva, apsolutizirao je samoga sebe i svoju samovolju.

2) Utjecaj na shvaćanje prava

Utjecaj na području prava je pravni pozitivizam. Pravo je sloboda čovjeka da se dovede u stanje apsolutne slobode. No, sasvim je jasno kako to načelo samo po sebi vodi u nemogućnost suživota, u anarhiju. Sloboda čovjeka nužno mora biti ograničena: ovdje se javlja potreba postojanja zakona koji uređuju ljudski suživot. No, koji je kriterij zakona? To nije kriterij pravde, jer se pretpostavlja da ne postoji pravedno i istinito i dobro, nasuprot onome što je nepravedno, lažno i zlo. Propisi će biti plod same volje čovjeka jer se ona izražava kroz načelo organizacije vlasti. Zakon će jednostavno biti odraz volje mjerodavne vlasti. I jedina pravda koja se može očekivati je pravda po legitimitetu onoga koji donosi zakone: zakon je pravedan jednostavno po tome što ga donosi mjerodavna vlast. *Iustum quia iussum*. Ovo je u izravnoj suprotnosti s prošlim načelom koje je glasilo: *iussum quia iustum*.

Zakon nije čovjekovo pravilo jer odgovara pravdi, već je pravedan zbog same činjenice da ga donosi vlast kako bi uređivala ljudsku egzistenciju. Zakon se ne razlikuje od shvaćanja čovjeka: historicističkog, relativističkog, agnostičkog i nihilističkog shvaćanja. U ovom pozitivističkom shvaćanju najviše načelo čovjekova ponašanja je njegova sloboda, i to je jedino etičko pravilo njegova ponašanja, bez ikakve poveznice s nekim drugim etičkim vrijednostima. Jasno je da ako bi se sloboda svakog pojedinca mogla izraziti bez ikakvog ograničenja, suživot ljudi bio bi nemoguć; dakle, moraju se uvesti određena ograničenja. I tako se paradoksalno nalazimo pred činjenicom da je pravo apsolutna sloboda a zakon je ograničenje slobode zbog nužnosti suživota. Zakon odražava viđenje čovjeka koje veliča njegovu slobodu; njegovo vladanje svijetom; tehnološku civilizaciju. Ovakvo viđenje čovjeka strašno osiromašuje. Rečeno je kako čovjek današnjice zna mnogo o svijetu a tako malo o sebi samome; ovo vrijedi i za pravo i zakon. Pravni pozitivizam je odraz znanstvenog pozitivizma na čovjeka. Pozitivizam u pravu odražava siromaštvo u poimanju čovjeka. Netko je rekao kako niti jedno stoljeće do sada nije o čovjeku znalo tako malo i nije se tako slabo zanimalo za čovjeka. Isto tako niti jedno stoljeće do sada nije znalo tako malo toga reći o pravu i pravdi. Riječ je o trijumfu znanosti koja se uzdiže i postaje jedina i apsolutna vrijednost čovjeka znanosti.

II. Nužnost povratka prirodnom pravu

1. Kategorija ljudskih prava kao pokušaj oporavka poštovanja dostojanstva čovjeka i njen djelomični neuspjeh

1) Stoljeće ratova i preziranja dostojanstva ljudske osobe

Ako je XX. stoljeće bilo stoljeće znanosti i pozitivizma, ne smijemo zaboraviti da je ono bilo i stoljeće velikih i brojnih ratova; masovnih zločina; stoljeće trijumfa apsolutističke države koja nema nikakvog poštovanja prema građaninu i njegovim pravima. Veza ovih dvaju fenomena je neosporna. To je veza koju je uspostavio čitav svijet po završetku drugog svjetskog rata, u traženju neke referentne točke koja nadilazi ljudsku samovolju i jamči slobodu i dostojanstvo ljudske osobe.

Nemoguće je boriti se protiv života i prirodnog prava, a da se čovjek ne pobuni i ne počne promišljati. Ivan Pavao II. je jednom prigodom rekao kako je uzrok pada komunizma isti onaj nečovječni nauk na kojem je i počivao.

2) Potreba ponovnog promišljanja

Suvremeno doba uspoređivano je s prisposobom o razmetnom sinu. U navedenoj prisposobi postoji trenutak u kojem je sin, suočen sa stradanjima i porazima, sjeo kako bi razmislio o onome što se dogodilo. I tako se u jednom trenutku pokajao, shvativši kako mora promisliti i ponovno otkriti prave životne vrijednosti; na sličan je način donesena i čuvena deklaracija o pravima čovjeka, svjetlo prirodnog prava u svakome pravu. Dakako da je došlo do napretka. No ta povelja, iako je urodila nekim sasvim novim situacijama, *de facto* se pokazala nedovoljno utemeljenom. Prevladala je pozitivistička interpretacija. Povelja o pravima pretvorila se u povelju arbitara ljudske slobode i tako postala poveljom u čije se ime i dalje provode. Pravi problem je u tome što povelja nije utemeljena na zdravoj antropološkoj osnovi. I tako smo zaglavili na pola puta.

3) Potreba ponovnog otkrivanja jedne zdrave antropologije

Čovjek mora ponovno otkriti transcendentno, dakle normu koja je iznad njega i u njemu samome. Riječ je o ponovnom nalaženju izvorišta nove antropologije kako bi se ponovno pronašli i korijeni jednog čvrstog

poimanja prava.

Potreba vraćanja na zakon koji se čovjeku nameće u ime nekog višeg načela: ljudska prava – međutim, uspjeh je izostao zbog nedostatne utemeljenosti.

III. Korijeni europske kulture i prava

1. Sekularizacija i shvaćanje čovjeka

1) Sekularizacija kao plod antropološkog shvaćanja suvremene kulture

Sekularizacija je tipična za suvremenu kulturu. Ona je posljedica antropološkog shvaćanja koje nije jednostavno vraćanje na pogansku kulturu već na pogansku kulturu lišenu one aspiracije, koja je, premda pogrešna i često praznovjerna, barem ukazivala na jednu slabije izraženu religijsku dimenziju koja je pred čovjeka postavljala određena pitanja. Današnji sekularizirani čovjek izgleda čak zadovoljan svojim antropološkim pristupom, gotovo da je zadovoljan što Bog ne postoji i što i sam na koncu nestaje u ništavilu. Ovo je posljedica shvaćanja po kojem prvenstvo pripada tehnologiji i gdje se u čovjeku čak gasi želja za apsolutnim i težnja prema nečem većem.

2) Religijska dimenzija antičkog čovjeka odražena i na pravo

Poganinu u antičkome svijetu bili su urođeni religijski osjećaj i svijest o vlastitoj ograničenosti. Zakoni su dar bogova ljudima. Oni su izraz volje bogova. Grčko-rimski nauk koji smo primili nasljeđem temeljio se na Aristotelovoj misli koji nam je govorio o prirodi koja je izvor naše ponašanja. Rimski nauk je ovu misao elaborirao i produbio. Digesta nam prenose definiciju prava kao »ars boni et aequi«. S jedne strane je umjetnost, a s druge sadržaj. Po nauku znamo da »a natura ortum est ius«. Iznad i preko *ius civile* postoji prirodno pravo i međunarodno pravo; građansko pravo. Rekli bismo kako je u pitanju *ratio* koji upravlja univerzumom. Ovdje je riječ o predaji koju je usvojio i dodatno razradio kršćanski nauk koji je elaborirao i produbio prirodno pravo u okvirima jednog religijskog pogleda na svijet koji je polazio od bogatstva objave koja je razumu ponudila pojam stvaranja, odnosno pojam stvorenja nasuprot stvoritelju.

IV. Kršćanski pristup i pojam zakona

1. Kršćansko shvaćanje čovjeka

Kršćansko shvaćanje čovjeka svoj najviši izraz ima u punini objave u Isusu Kristu. Prema kršćanskom viđenju čovjek je Božje stvorenje koje je u samom središtu objave i povijesti spasenja. Na ovome mjestu nismo u mogućnosti podrobnije razmotriti to shvaćanje. Dovoljno je prisjetiti se teksta Pavlove poslanice Rimljanima: »Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Quos praescivit et praedestnavit conformes fieri imaginis filii eius«. Čovjek svoj smisao nalazi u Božjem otajstvu: oduvijek je bio u Božjem srcu kao slika Sina njegova Isusa Krista, određen da bude sudionikom njegove sinovske stvarnosti i njegove proslave, tako što će hodati putovima kojima je već prošao i posvetio ih Isus Krist u svom zemaljskom životu. Čovjekov se život odvija unutar tog velikog okvira: etape njegova zemaljskog postojanja su: rođenje, opravdanje putem krštenja, konačna proslava koja čovjeka uvodi u nadvremensko. Ako je temelj prava čovjek, njegovo dostojanstvo i njegova racionalnost, kojom on nastoji organizirati svoj život, dati mu smisao i puninu, pravo se neizbježno uklapa u to veličanstveno viđenje. Štoviše, kako je pravi čovjek Isus Krist, temelj prava je taj isti pravi čovjek. Čovjek samoga sebe spoznaje u Isusu Kristu; u Isusu Kristu on otkriva i smisao vlastita života, dakle i stege koja treba uređivati njegovo postojanje. U svjetlu punine objave koja u egzemplarnom uzroku stvaranja čovjeka vidi Utjelovljenu Vječnu Božju Riječ, preneseni smo u sferu poimanja pravog i autentičnog čovjeka koji živi u poslušnosti i u ljubavi prema Ocu i prema ljudima. Upravo nas to uvodi u kristološku osnovu zakona.

2. Odras kršćanskog shvaćanja čovjeka na pravo

Ako je čovjek temelj prava; taj je čovjek Isus Krist Utjelovljena Riječ. Čovjek je pozvan shvatiti značenje zakona. Pavao će reći kako je Isus Krist rođen pod zakonom kako bi otkupio ljude; podvrgnuo se zakonu kako bi nam pokazao kako se pod zakonom treba živjeti.

Polazeći od tog širokog okvira, kršćansko antropološko viđenje može preuzeti one najljepše i najveće domete poganske mudrosti, usvojiti ih i dati im mnogo uzvišenije obilježje. Shvaćanje prava i zakona mora

nužno odgovarati toj stvarnosti: sve mora polaziti od Boga i od njegova plana za čovjeka: u ishodištu i korijenima prava i zakona stoji *lex aeterna*, božanski zakon, božanska spasiteljska volja, kojim je zacrtan put kojim čovjek mora proći kako bi spoznao i ostvario njegov plan spasenja: izbjegavati zlo i činiti dobro. Taj je božanski plan objavljen čovjeku u trenutku kada Bog htjede stvoriti svijet i čovjeka postaviti na vrh i u središte: *lex aeterna* tada ulazi u povijest kao božanski plan usađen u sam red stvaranja, nadasve usađen u samoga čovjeka, stvorenog na njegovu sliku i priliku, kojemu je stoga dana spoznaja slobode i ljubavi, pa može ostvariti zajedništvo s Bogom i u svjetlu Božjeg otajstva dohvatiti samoga sebe i smisao vlastita postojanja i hoda: Božji plan čovjek spoznaje gledajući samoga sebe u svjetlu koje mu daje razum, u svjetlu koje je znak sudjelovanja u božanskom razumu. On tada razabire jedan zakon koji je upisan u samo njegovo biće; božanski plan, cilj koji se ostvaruje upravo prihvaćanjem zakona koji reguliraju njegov hod (prirodni božanski zakon) i pokazuju mu cilj kojemu je pozvan i koji on može dostići samo ako ostane vjeran vlastitoj naravi, cilj koji proizlazi iz unutarnje svrhe njegova djelovanja i života. Sposobnost spoznavanja smisla vlastita života čovjeku daje svjetlost njegove inteligencije, odnosno sudioništvo u božanskoj svjetlosti (*recta ratio*). I to nije sve; Bog čovjeku i dodatno rasvjetljuje pojedine momente na njegovu putu, dajući mu mogućnost da sebi postavlja nove norme kojima će detaljnije odrediti one koje je on sam već odredio, pod uvjetom da te norme budu sukladne božanskim (pozitivni zakon).

3. Definicija zakona prema svetom Tomi

Iz ove perspektive možemo razumjeti dubok smisao zakona u definiciji sv. Tome: *ordinatio rationis ad bonum commune ab eo qui curam communitatis habet promulgata*. Kao dosljedni aristotelovac on ovu definiciju tumači na temelju četiri uzroka na kojima počiva spoznaja stvarnosti, a to su: formalni uzrok (*ordinatio rationis*); djelatni uzrok (*ab eo qui curam communitatis habet*); svrhovit uzrok (*ad bonum commune*); materijalni uzrok (*promulgata*). Zakon je po svojoj naravi zapovijed, ali, racionalna zapovijed; on stvara obvezu - ako je racionalan, ili u najmanju ruku nije suprotan božanskom zakonu; svoje posljednje objašnjenje pronalazi u čovjekovu razumu, jer je čovjek biće koje se određuje i kvalificira po racionalnosti; racionalnost pak zahtijeva da zakon bude usmjeren na dobro same zajednice pa ga stoga treba donijeti onaj tko ima odgovornost za zajednicu. Riječ je, dakle, o putu koji čovjek treba proći kako bi zajedno s ostalim članovima zajednice mogao ostvariti ciljeve. On označava obvezni put za ostvarivanje cilja. U službi je čovjeka kako bi ga doveo do njegovog cilja. On je sredstvo, nužno sredstvo koje svoj smisao nalazi upravo u cilju kojemu i vodi. A kako je krajnji cilj svake ljudske djelatnosti ljubav, zakon je u službi ljubavi, on je put koji čovjek u službi ljubavi mora proći. Bog je stvorio čovjeka iz ljubavi; iz ljubavi mu je postavio konačni cilj, a to je njegovo dioništvo u božanskom životu; pokazao mu je i put kojim treba proći: božanski zakon; ta značajka je i dio ljudskog zakona, i to u onoj mjeri u kojoj se taj ljudski zakon slaže s božanskim i u službi je ljubavi. S time u svezi valja naglasiti kako je i sam Aristotel govorio kako zakon polisa mora služiti stvaranju prijateljstva među članovima istoga polisa. Dakle, smisao zakona je i zajedništvo ljudi. Sveti Toma će reći kako je zakon u Crkvi uređen za ljubav pa stoga i za život vječni.

V. Svjetlo vjere

Pojam zakona dodatno se obogaćuje ako dopustimo da nas obasja svjetlo vjere. Racionalne istine oplemenjene svjetlom vjere dobivaju neslućenu dubinu i neočekivane horizonte. Dovoljne su samo neke naznake.

1. Shvaćanje zakona u svjetlu prvih stranica Knjige Postanka

Razumijevanje zakona otkriva sve njegovo bogatstvo već na prvim stranicama Knjige Postanka. Pojam stvaranja nesumnjivo olakšava razumijevanje zakona ako pomislimo kako svijet potječe od Božjeg plana koji daje početak univerzumu, i u sebi nosi svoje podrijetlo i uklapa se u plan čiji ga zakoni uređuju i dostupni su čovjeku. To su zakoni fizike. Što se pak tiče samoga čovjeka, nije teško u svjetlu njegova stvaranja na Božju sliku i priliku, govoriti o zakonu koji je vlastit čovjeku: riječ je o zakonu koji je zapisan u srcu čovjeka, ali ne više na deterministički način kao za bića koja nemaju slobodu, sloboda je ono po čemu je čovjek Božja slika, dionik njegove veličine: on je dionik nečeg tipično božanskog, dionik racionalnosti. Čovjek sa svojom racionalnošću postaje dijelom Božjeg plana i pozvan je na suradnju s Bogom u njegovom ostvarenju. U tom ostvarivanju on nalazi svoj smisao i svrhu. Ovdje se ostvaruje njegova odgovornost i sloboda u tome da Bogu kaže da. Ovaj se aspekt dodatno produbljuje kad pomislimo kako je čovjek stvoren na Božju sliku i priliku. Egzemplarni je uzrok

Utjelovljena Riječ. Sveti Pavao će reći kako je Krist rođen pod zakonom da bi donio spasenje upravo onima koji su podložni zakonu.

2. Savez i zakon

U govoru koji je papa Ivan Pavao II. održao Rimskoj kuriji prigodom predavljanja novog Zakonika kanonskog prava, posebno je naglasio odnos saveza i zakona. Riječ je o zaista važnom, na Bibliji utemeljenom govoru. Biblija odnos između Boga i ljudi izražava jezikom saveza. Tako se primjerice govori o savezu između Boga i čovjeka, prvog čovjeka, zapečaćenim darom prirodnog zakona; o savezu Boga i Noe zapečaćenim obećanjem da čovjek neće biti uništen; savezu između Boga i Abrahama zapečaćenim obećanjem zemlje; i iznad svega o savezu između Boga i njegova naroda u podnožju gore Sinaj, zapečaćenim darom zakona; no zatim se govori o novome savezu zapečaćenim darom novog zakona: zakona Duha Svetoga, zakona ljubavi. Ovo je kontekst nužan za ispravno razumijevanje svetog Pavla na kojeg se često pozivaju oni koji žele obezvrijediti zakon i opravdati nedisciplinirani život koji zanemaruje zakon.

Bog nije s čovjekom samo sklopio savez nego mu je i pokazao put kojim on mora proći kako se ne bi izgubio i izdao sklopljeni savez; pokazao mu je zakon, put koji vodi cilju. To je prirodni zakon upisan u čovjekovo srce; u srce prvoga čovjeka. Taj zakon dan je od Boga za čovjekovu sreću, a kad ga je čovjek prestao slijediti i obdržavati izgubio je sreću, izgubio se u tmuni, i više nije raspoznavao Gospodinov zakon, i što je najvažnije, više nije posjedovao snagu obnavljanja i novoga stvaranja. Božje djelovanje kroz povijest se nastavlja. Bog odabire sebi nov narod. Oslobađa ga izvanjskoga ropstva kako bi u stanju slobode mogao surađivati s Bogom u ostvarenju svog novog poslanja. Savez sklopljen pod Sinajem je savez ljubavi između Boga i njegova naroda. Savez vjernosti koji se ne smije povrijediti, pod prijetnjom smrti i raskida samog saveza. Savez podrazumijeva i uvjete, odnosno klauzule koje se moraju poštivati, jer on implicira put kojim trebaju zajedno ići Bog i njegov narod. Naime, savez ljubavi podrazumijeva i jedno poslanje: biti svjedokom jednoga Boga u cijelome svijetu, u očekivanju dolaska Mesije i da svi narodi, preko Izraela, priznaju jedinoga Boga. Savez je zapečaćen svetim obredom krvi žrtvenih životinja. Odredbe su uklesane u kamene ploče. Postoji čvrsta veza između saveza ljubavi i zakona. Savez ljubavi je glavna stvarnost. No, savez ljubavi, upravo zbog toga što je po svojoj naravi odnos ljubavi, ne ostvaruje se jednim jedinim činom: on implicira zajednički hod Boga i njegova naroda. U tome je smisao zakona. Zakon je dodatni dar Božji koji narodu daruje i put kojim on treba hoditi kako se ne bi izgubio i kako bi uspješno izvršio svoje poslanje. Narod je pak odmah prekršio savez: i to ne jedanput. On to čini neprekidno. Narod neprestano pokazuje svoju nevjeru i svoju nesposobnost da bude vjeran Bogu. Unatoč tome Bog ne raskida savez; on ne uništava narod: naprotiv, stalno iznova obnavlja svoj savez. Pa ipak, savez ljubavi ne može dostići svoj cilj bez vjernosti naroda. U tome je istinski problem. Narod je nevjeran jer su odredbe zakona uklesane u kamene ploče; narod zakon ne doživljava kao nešto svoje, kao vlastito dobro, nego kao nešto što je strano njegovu srcu; kao božansku volju u kojoj narod mora pronaći svoje dobro. Narod nakon prvog oslobođenja od egipatskog ropstva upada u novo ropstvo, ropstvo unutar vlastita srca, naklonost prema zlu, otvrdnulost prema riječi i njenom izvršavanju.

3. Novi savez i novi zakon

Potreba novog oslobođenja. Slaveći oslobođenje iz prvog ropstva u slavlju Pashe najavljuje se i novo oslobođenje. Oslobođenje koje najavljuju proroci, Božji ljudi: novi savez koji obnavlja srce i ispisuje Gospodinov zakon ne na kamene ploče nego stvarajući novo srce i darujući duh Božji po kojemu čovjek zakon ne vidi kao neprijatelja nego kao dar, kao put koji mu je Bog pripremio kako bi pronašao put ljubavi i spasenja. Tako govore veliki proroci, osobito Izaija, Jeremija i Ezekijel. Isus će to obećanje proroka dovesti do ispunjenja. U Isusu imamo novo stvaranje; dar novoga srca, kroz izlivanje Duha Svetoga. Dar novog zakona je zakon ljubavi. Samo onaj tko primi dar Duha ima ljubav, a u ljubavi svjetlost i snagu da ide putem koji je htio Bog. Sveti Pavao će govoriti o novome savezu kroz nauk o opravdanju po vjeri. Opravdanje je dar novog stvaranja, dar Duha Svetoga, dar ljubavi koja čovjeka uvodi u volju Božju, u krug njegove ljubavi i omogućit će mu da vidi stvari u licu Božjem i u licu ljubavi. On ovako govori: kad bude opravdan, čovjek će pomoću ljubavi činiti djela zakona; ulivena ljubav učinit će da on prione uz volju Božju i time uz vršenje njegove volje i obdržavanje njegovih zapovijedi. Sveti Augustin pak izriče zakon: *ama et fac quod vis*.

Ako je ljubav krajnje dolazište hoda prava, kao što su to govorili i Aristotel i sveti Toma, ona mora stajati i na početku, kao što to poručuje kršćanska poruka.

Ljubav je svjetlost, vodič i snaga. Onaj tko ljubi ispravno vidi Božju volju, on ima snagu da ju vrši i ispuni vlastito poslanje. Stoga, značenje zakona dostiže svoj vrhunac i sklad u odnosu Boga i čovjeka, dara i odgovora, milosti i naravi, poziva i poslanja, hoda kroz vrijeme i usmjerenosti prema vječnosti, između povijesti i eshatologije. To su dvije koordinate čovjekova hoda.

4. Korijeni čovjekova djelovanja i značaj zakona u službi spasenja

Onima koji još uvijek vjeruju u nadu i vraćanje smisla čovjeku, nameće se potreba ponovnog promišljanja o samim korijenima čovjeka kako bi se provela čovjekova obnova.¹ Stoga je razumljivo zbog čega je papa Benedikt XVI., kako bi govorio o gospodarskom poretku i njegovu razvoju te o moralnom poretku koji mu je potreban, morao ukazati na same korijene čovjekova djelovanja: ljubav i istinu. Da ne bi postala isprazan osjećaj, ljubav se mora osloniti na čvrst temelj istine i voditi prema istini. Riječ je o ponovnom promišljanju osnovnog poriva koji pokreće čovjeka, koji ga snaži i ulijeva mu novu snagu kako bi mogao hoditi istinom točno označenim pravcem. »Ljubav – caritas - izvanredna je snaga koja potiče osobe da se hrabro i velikodušno založe oko pravednosti i mira. To je snaga čije je ishodište u Bogu, vječnoj Ljubavi i apsolutnoj Istini. Svatko pronalazi svoje dobro ako prigrli plan koji Bog ima za njega kako bi ga ostvario u punini: u tom planu on, naime, pronalazi svoju istinu i prigrlivši ga postaje slobodan« (Enc. *Caritas in Veritate*, br. 1). Da se *caritas* ne bi izgubila u nekim sentimentalističkim tlapnjama, mora biti u sprezi s istinom »ne samo u onom smjeru kako je to naznačio sveti Pavao, tj. u smjeru *veritas in caritate* (Ef 4, 15), već i u obrnutom i komplementarnom pravcu *caritas in veritate*« (CV, 2). »Izostane li istina, ljubav nezaustavljivo klizi u sentimentalizam. Ljubav postaje prazna ljuštura koju punimo po volji« (CV, 3). Radi se dakle o tome da treba ponovno otkriti istinu i izvor iz kojeg se napaja, ljubav. Sveti Pavao je govorio o djelovanju istine u ljubavi. Danas se radi o tome da se ponovno pronađe ista ona istina o smislu čovjekova hoda, u njenoj najdubljoj stvarnosti, a to je upravo ljubav kao pokret koji nosi taj isti čovjekov hod. Temeljni je problem onaj antropološki jer su minirani sami čovjekovi korijeni tako da sve izgleda nekako onečišćeno i izopačeno.

Kriza antropološkog poimanja čovjeka nužno se odražava na sve aspekte čovjekova života; ovo posebice vrijedi i za tumačenje njegove društvene dimenzije a time i njegovog pravnog iskustva. Ne čudi nas stoga to što danas svi problemi zapravo nastaju iz tog dubokog korijena, iz same antropologije. Jedino se ispravna antropologija može nadati da će pronaći odgovor na probleme koji se tiču čovjeka, između ostalog i na one s područja prava. Današnje probleme ne možemo rješavati direktno jer vuku vrlo duboke korijene. Ne razotkrijemo li korijene i ne iscijelimo li ih zasigurno nećemo moći steći bolji opći i temeljitiji uvid u probleme koji iz takvih korijena nastaju. Po korijenu se poznaje stablo. Ovo osobito vrijedi za humanističke znanosti, uključujući i pravo. Pravo pripada istini o čovjeku i govori o čovjeku u istini. Ono pretpostavlja ispravno antropološko shvaćanje i temelji se na adekvatnom shvaćanju čovjeka koji je oplemenjen i vjerom. F. D'Agostino piše: »O čemu govori pravnik? O pravu, dakako; ali ne samo o pravu. On, iznad svega, govori o čovjeku. No, kada god se govori o čovjeku, neizbježno započinjemo razgovor o nečemu čiji nam je početak možda poznat, ali zasigurno ne i kraj: *duši granice nećeš, idući naći, ma prolazio svim putovima*, govorio je Heraklit. Tko god započne govoriti o čovjeku, govorit će o njegovim potrebama, pretenzijama, očekivanjima. I, prije ili kasnije, početak će govoriti o njegovim nostalgijama, željama, snovima, utopijama. Neizbježno će, dakle, dotaknuti pitanje njegovih nadanja i sudbine. Na kraju će govoriti o njegovu spasenju.«²

VII. Pojam prirode i osobe

Pravo, dakle, pretpostavlja ispravnu antropologiju. Sekularizirano shvaćanje ne iščitava ispravno poimanje čovjeka; zato i nije u stanju dati ispravan odgovor pravu. Osobu možemo shvatiti jedino u svjetlu razuma i vjere. Čovjek je biće u hodu, vezano za vrijeme i vremenska ograničenja, ali okrenuto prema vječnosti, prema vječnom životu. Pošto je čovjek po svojoj naravi biće ograničeno u vremenu, on ne može biti konačna norma

---

¹ To je ono što nastoje ostvariti posebice dva posljednja pape: Ivan Pavao II., enciklikama o utemeljenosti morala (*Veritatis Splendor*, 16. kolovoza 1993.), o dostojanstvu ljudskog života (*Evangelium vitae*, 25. ožujka 1995.), o odnosu vjere i ljudske kulture (*Fides et Ratio*, 14. rujna 1998.); sadašnji papa Benedikt XVI., enciklikom o ljubavi – caritas (*Deus caritas est*, 25. prosinca 2005.) i enciklikom o nadi (*Spe salvi*, 30. studenog 2007.) te o cjelovitom ljudskom razvoju (*Caritas in veritate*, 29. lipnja 2009.).

² *Filozofija prava* (Filosofia del diritto), 1993., str. 1 – 1 dalje pojašnjava: »nasuprot ... svima onima koji smatraju kako »nema ničega što bi vrijedilo spašavati« pravnik svjedoči upravo o suprotnom; sve u čovjeku vapi da bude spašeno, odnosno da bi *dobilo smisao*. A spasenje koje pravo može dati čovjeku je ono koje on dobiva osmišljavanjem njegova djelovanja, po jednoj logici univerzalne razumljivosti: jer svi od prava očekuju spas svojih djela, ono ne može biti spasenje samo nekih nego apsolutno svih. Veličina i dramatičnost prava su upravo u tome«. Ne izostaje ni naznaka potrebe za milošću: »Toj spoznaji, koja je općenito svojstvena pravnicima, pravnik koji ima iskustvo vjere pridodat će još jednu, onu po kojoj je spasenje koje tražimo u pravu samo jedan od načina aludiranja na ono drugo spasenje koje nam ni pravo ni zakon ne mogu ponuditi, već samo milost«.

samome sebi, a pogotovo ne može samome sebi biti svrha i cilj; on je pozvan ići dalje od toga, prema smjernicama koje proizlaze iz njegova vlastita bića; no, pritom se suočava sa svojom nedostatnošću, ima potrebu za apsolutnim, potrebna mu je milost; Apsolutno mu dolazi u susret i daje mu svu potrebnu milost. Zakon i norma su put koji Bog čovjeku nudi kako bi na svome putu išao ispravnim pravcem i kako bi s Njime bio u zajedništvu.

VIII. Antropološki pristup i pravo u Crkvi i crkveno pravo

1. Nedostatnost ljudskog zakona

Na takvom bogatom poimanju zakona i prava temelji se kršćansko shvaćanje prava, osobito što se tiče Crkve. Religijsko i transcendentno shvaćanje čovjeka zakon promatra prije svega kao normu koja ne nastaje od čovjeka nego se čovjeku nameće, kako bi mu se pokazalo put života i kako bi živio prema istini i poštenju, u skladu s vlastitom naravi i božanskom voljom te tako ostvario svrhu svog postojanja: dakle, zakon se barem u osnovi smatra nečim svetim i božanskim, nečim što odgovara čovjekovoj naravi; naravi koja potječe od božanske mudrosti.

2. Crkva i njezino pravno uređenje

Polazeći od tog širokog i bogatog konteksta možemo i moramo razumjeti zakone Crkve koji se mogu adekvatno shvatiti jedino u svjetlu razuma i vjere, u okvirima jedne antropologije koja čovjeka promatra iz odgovarajuće perspektive kako bi se moglo objasniti kako i zašto je čovjek temelj prava ili, bolje, postojećeg prava, kao što je to govorio Rosmini, i zbog čega je palom čovjeku, istovremeno, osim razuma nužno potrebna i iscjeliteljska milost kao što mu je potrebno da se otvori prostor za novo zajedništvo, zajedništvo Crkve usađeno unutar kršćanske humane antropologije; čovjek, naime, ne iscrpljuje svoje postojanje u vremenu i ne može živjeti samo od kruha, to jest isključivo od hrane za njegov čisto zemaljski život; potrebna mu je hrana za vječni život kojom će se hraniti već sada, dok hoda kroz vrijeme, jer on je već sada Božje dijete, i on to zaista jest; ovo je stvarnost koja zasigurno s vremenom neće nestati već će se u potpunosti ostvariti izvan vremena. Iz ovoga nastaje potreba za donošenjem odredbi koje reguliraju nadnaravnu stvarnost, za suživot onih koji pripadaju Božjoj obitelji, koji žive u vremenu, ali su usmjereni ka izvanvremenskom; koji svoj poziv mogu ostvariti usmjereni ka vječnosti. Potaknuti smo gledati na Crkvu, zajednicu spasenja koja pak hoda u vremenu; zajednicu koja okuplja ljude pozvane na suživot u zajednici. To je zajednica koju je htio Isus da nastavi njegovo poslanje u vremenu, poslanje sada povjereno ljudima pozvanim da žive u vremenu svoju ljudsku dimenziju, s nadnaravnom perspektivom. Ta je zajednica obdarena silnom moći, istom onom koju je Isus primio od Oca, kako bi mogla ostvariti svoje poslanje u vremenu, uprisutnjujući ga na sakramentalni način kao Glavu, Svećenika Kralja i Proroka. Ta je zajednica, po svojoj pojavnosti i uređenju, slična drugim ljudskim zajednicama; ona se posebice razlikuje po načinu upravljanja; ljudi upravljaju vladajući silom, odgovorne osobe Crkve dobivaju moć upravljanja, naučavanja i posvećivanja, ali ju moraju vršiti poput Isusa: u službi ljubavi i darivanjem vlastita života. Riječ je o službi u kojoj imamo dvostruki odnos: najprije prema Isusu uskrslome u čije ime upravljaju, a zatim prema braći kojima su dužni dati sve, pa i vlastiti život. Petar i njegovi nasljednici vrše tu službu u ljubavi prema Isusu. Oni će, dakle, kao što kaže sveti Ambrozije, biti vikari njegove ljubavi. S time u svezi sveti Augustin je govorio: *amantem fecit pastorem*. Vlast u Crkvi rađa se iz ljubavi prema Isusu i prema bližnjemu. U Evanđelju nema ni traga onom karizmatском poimanju Crkve kojim bi se Crkvu htjelo dovesti u spregu s jednom čisto duhovnom, dakle u konačnici s potpuno nevidljivom stvarnošću. Naprotiv, sam Isus vrlo jasno, po prvi puta u povijesti, ukazuje na razliku između Cezara i Boga rekavši: »Dajte caru carevo a Bogu Božje«, a to vrlo zorno ukazuje na narav zajednice. Takva zajednica mora pronaći svoje mjesto u povijesti, ali ne kao konkurencija Cezaru, već ukazujući već u vremenu na prostor u kojem kraljuje Bog, a taj prostor mora biti jasno vidljiv i kao takav uređen.

3. Podrijetlo i razvoj uređenja Crkve

Takva je bila svijest Crkve u njenim najranijim vremenima, počevši od Djela apostolskih. Oni su svjesni svojega postojanja u vremenu, kao i toga da moraju vršiti svoje poslanje u vremenu te da su im dana sredstva kojima će to suvereno i neovisno učiniti. Za svoje ponašanje ne moraju odgovarati ni Cezaru ni Kaifi, nego Kristu i samome Bogu kao i vlastitoj savjesti. Kad su se pojavili prvi problemi u životu Crkve, apostoli predvođeni Petrom se sastaju kako bi donijeli odluke, a u svojim se odlukama pozivaju na Božji Duh Sveti i na autoritet primljen od Isusa. Ovakvo se djelovanje s vremenom sve jače i vidljivije učvršćivalo, tako da se razvilo vlastito

suvereno i neovisno kanonsko uređenje. Donesene odluke moraju biti izvršene; zbog toga se one prikupljaju i čuvaju kako bi mogle biti poznate te prenesene i sljedećim naraštajima. Upravo to možemo pročitati u *Predgovoru* novog Zakonika. Zakoni Crkve bit će kanoni, koje su dužni poznavati i primjenjivati prvenstveno klerici, jer je nepoznavanje kanona kojima treba biti uređen život Crkve, majka svih pogrešaka i zastranjivanja. Iz te spoznaje su nastale zbirke, nastala je i razvila se kanonska znanost, formiran je *Corpus iuris canonici*, i konačno, nastali su Zakonici kanonskog prava, odnosno Zakonik kanonskog prava latinske Crkve i Zakonik kanona istočnih Crkava.

4. Pravno uređenje zahtijeva sama narav Crkve

Kanonsko uređenje se temelji na samoj naravi Crkve, koja je karizmatička duhovna stvarnost i organizirano društvo, analogno otajstvu Utjelovljene Riječi. Crkva je, po svojoj naravi i sredstvima kojima raspolaže, nadnaravna stvarnost, ali život vjernika, koji hodaju kroz vrijeme i organiziraju se na ljudski način, uređuje na način kako je uređeno bilo koje drugo ljudsko društvo. Ovo uređenje svoje opravdanje nalazi u činjenici da čovjek ima svoju vremenitu i svoju vječnu svrhu; vremenita, ljudska svrha se ostvaruje u vremenitom ljudskom društvu kakvo je primjerice država; nadnaravna duhovna svrha koja se ostvaruje u vremenu svojstvena je Crkvi. Ona posjeduje vlastita sredstva koja odgovaraju njezinoj transcendentnoj svrsi: to su nadnaravna sredstva vjere, sakramenata i organizacije. Kanonsko pravo je stoga pravo koje uređuje dobra Crkve, odnosno dobra crkvene zajednice. S time u svezi kanonsko uređenje prije svega regulira pitanje pripadnosti samoj Kristovoj Crkvi koja se identificira s Katoličkom Crkvom. Ono utvrđuje subjekte, odnosno osobe u Crkvi, prava i dužnosti koja se stječu po krštenju, životne staleže (laici, svećenici, posvećene osobe), fizičke i pravne osobe; učiteljstvo Crkve, sakramente i njihovo uređenje; potrebna vremenita dobra, kao i eventualne sankcije i postupke. Poznato je da je u izradi današnjeg kanonskog uređenja zakonodavac želio naglasiti jednu njegovu specifičnost, organizirajući materiju oko lika Crkve kakav je uobličio Koncil.

5. Neke značajke uređenja Crkve na koje ukazuje Apostolska konstitucija »*Sacrae disciplinae leges*« (Zakone svete stige)

1) Služba ljubavi

Apostolska konstitucija *Sacrae disciplinae leges* sasvim opravdano naglašava kako svrha Zakonika nikako »nije da nadomjesti vjeru, milost, karizme, a posebno ne ljubav u životu Crkve ili vjernika. Naprotiv, svrha je Zakonika da stvori takvo uređenje u crkvenom društvu koje, dajući prvenstvo ljubavi, milosti i karizmama, istodobno olakšava njihov uređeni razvoj u životu crkvenog društva i pojedinaca koji mu pripadaju«. Crkvene odredbe nisu prepreka djelovanju Duha, već su u službi karizmi i ljubavi.

2) Zakonik odredbi prijeko je potreban kako bi se osigurala stega u Crkvi

Zakonik odredbi Crkvi je potreban kako bi se osigurala nužna stega i zajamčilo ostvarenje poslanja Crkve: »Zakonik, budući da je glavna zakonodavna isprava Crkve, utemeljena na pravnoj i zakonodavnoj baštini Objave i Predaje, smatra se prijeko potrebnim sredstvom za osiguranje prikladnog uređenja i u pojedinačnom i u društvenom životu i u samoj djelatnosti Crkve. Stoga, osim temeljnih sastojaka hijerarhijskog i organskog uređenja Crkve, koje je ustanovio njezin božanski Utemeljitelj ili su utemeljeni na apostolskoj ili inače veoma staroj predaji, te osim glavnih odredaba koje se odnose na vršenje trostruke službe povjerene samoj Crkvi, Zakonik mora odrediti i neka pravila i odredbe ponašanja«.

3) Zakonik ne proturječi naravi Crkve

Zakonik ne proturječi naravi i poslanju Crkve: »Sredstvo, kakav je Zakonik, potpuno odgovara naravi Crkve, osobito kako je izlaže učiteljstvo II. vatikanskog sabora promatrano općenito, a posebno njegov ekleziološki nauk. Dapače, taj se novi Zakonik može, na određeni način, shvatiti kao velik napor da se sam taj nauk, to je saborska ekleziologija, prenese na *kanonistički govor*. Iako nije moguće sliku Crkve opisanu naukom Sabora savršeno prevesti na *kanonistički jezik*, ipak Zakonik uvijek treba da se vraća toj slici kao prvotnom uzoru, čije crte mora u sebi, koliko je to moguće, izricati po svojoj naravi«.

Štoviše, Zakonik je prijeko potreban zbog same naravi Crkve: »Uistinu, Zakonik kanonskoga prava prijeko je potreban Crkvi. Budući da je ustanovljena kao društveno i vidljivo tijelo, Crkvi su potrebne odredbe da bi njezino hijerarhijsko i organsko uređenje bilo vidljivo, da bi se valjano uredilo vršenje služba koje su joj od Boga povjerene, osobito svete vlasti i dijeljenja sakramenata, da bi se uredili odnosi među vjernicima prema pravедnosti utemeljenoj u ljubavi, da bi se osigurala i točno odredila prava pojedinaca te, napokon, da bi se

zajednički pothvati, prihvaćeni radi usavršavanja kršćanskog života, potpomagali, učvršćivali i unapređivali kanonskim zakonima«.

4) Komplementarnost ekleziologije II. vaticanskog sabora i Zakonika kanonskoga prava

Odnos i komplementarnost sa saborskim naukom o Crkvi. Skup odredbi je potreban, ali ne i dovoljan da bi se stekao odgovarajući uvid u život Crkve: »Odatle potječu neke temeljne odredbe prema kojima se ravna sav novi Zakonik, ali u granicama njemu vlastita predmeta, kao i jezika koji je s tim predmetom povezan. Dapače, može se tvrditi da odatle potječe i ona značajka, po kojoj je Zakonik kao dopuna nauka koji izlaže II. vaticanski sabor, posebno što se tiče dviju konstitucija, to jest dogmatske, *Lumen Gentium (Svjetlo naroda)* i pastoralne, *Gaudium et Spes (Radost i nada)*.

Odatle slijedi da ono temeljno *novo* što se nalazi u II. vaticanskom saboru, osobito u njegovu ekleziološkom nauku, ne udaljujući se nikad od zakonodavne predaje Crkve, jest također *novo* u novom Zakoniku«.

5) Novost u odnosu na Sabor

Novost u odnosu na Sabor: »između sastojaka pak, koji izražavaju pravu i vlastitu sliku Crkve, treba da se osobito istaknu ovi: nauk prema kojemu se Crkva predstavlja kao Božji narod, a hijerarhijska vlast kao služenje (usp. Konst. *Svjetlo naroda*, 2-3); osim toga, nauk koji prikazuje Crkvu kao zajedništvo i potom određuje međusobne odnose koji moraju vladati između partikularne i opće Crkve te između zbornosti i prvenstva; isto tako, nauk prema kojemu svi članovi Božjega naroda, na sebi vlastit način, sudjeluju u trostrukoj Kristovoj službi, to jest svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj, s kojim je naukom povezan i onaj koji se odnosi na dužnosti i prava vjernika, a poimence laika; te napokon revnost koju Crkva treba da posveti ekumenizmu«.

6) Pravilo tumačenja novog Zakonika

Pravilo tumačenja novog Zakonika: »Ako je, dakle, II. vaticanski sabor iz blaga Predaje iznio staro i novo, a njegova je novost sadržana u tim i drugim sastojcima, jasno je da Zakonik preuzima tu značajku vjernosti u novosti i novosti u vjernosti, te joj se prilagođuje vlastitim predmetom i svojim posebnim načinom govora«.

7) Obveza poznavanja zakonâ Crkve

Obveza poznavanja zakonâ Crkve: »Napokon, kanonski zakoni zahtijevaju po svojoj naravi da se obdržavaju; zato se posvetila veoma velika briga da se u dugotrajnoj pripravi Zakonika odredbe točno izreknu i da se upiru o čvrst pravni, kanonski i bogoslovni temelj«.

8) Plod stega

Stega i mir: »Dao Bog da radost i mir s pravednošću i poslušnošću preporučé ovaj Zakonik; i da ono što glava naređuje tijelo obdržava«. »Potičemo sve vjernike da obdržavaju navedene zapovijedi iskreno i dragovoljno s nadom da će u Crkvi procvasti obnovljena stega i da će se zbog toga sve više i više unapređivati spasenje duša, uz pomoć Blažene Djevice Marije, majke Crkve«.

Zaključak

»Riječ *disciplina* (stega) koja potječe od riječi *discipulus* koja u kršćanskom ambijentu označava Isusove sljedbenike, ima osobito plemenito značenje. Crkvena disciplina sastoji se od skupa odredbi i struktura koje daju vidljivo i uređeno obličje kršćanskoj zajednici, uređujući pojedinačni i društveni život njenih članova, kako bi, na sve savršeniji način i u vjernosti hodu Božjega naroda kroz povijest, bila izraz zajedništva koje je Krist podario svojoj Crkvi. U širem značenju ona može obuhvaćati i moralne norme, dok u užem značenju označava samo pravne i pastoralne odredbe« (Enchiridion CEI, IV, br. 1345, *Comunione, comunità e disciplina ecclesiale – Zajedništvo, zajednica i crkvena stega*).

Prijevod: Siniša Turina, prof.

Stručna lektura: mr. Olja Barščevski